

Kontext som aktivitet, situationstyp och praktik

En kritisk analys av kontextbegreppet i systemisk-funktionell teori

Av PER HOLMBERG

Abstract

Holmberg, Per, per.holmberg@svenska.gu.se, Ph.D, Department of Swedish Language, Gothenburg University, Sweden: "Context as activity, situation type and practice. Critical analysis of the concept of context in Systemic Functional Theory". *Språk och stil* 22:1, 2012, pp. 67–86.

This article critically investigates how context is constructed in Systemic Functional Grammar (SFG). The task is motivated by the immense influence of SFG in text and discourse analysis, and its recent theoretical applications to research on Swedish. The investigation has as its point of departure Halliday's presentation of context in *Language, context and text* (Halliday & Hasan 1985), and it focuses on Halliday's analysis of three examples: an extract of casual interaction, a love poem and a lecture broadcast on radio. Halliday's perspective on context is applied to journalistic essays written by students in Swedish upper secondary school. Two main theoretical problems are observed. Firstly, the students' essays do not seem to have context at all in the sense that Halliday elaborates in his analysis of the casual interaction; this is because the video-recorded activity of the writing process cannot be taken as a sufficiently meaningful context. Secondly, although the texts can be analyzed as having "context in text", it turns out to be difficult to generalize this finding in terms of situation type. A complementary perspective is proposed that makes it possible to analyze the students' work as a chain of activities realized in a chain of texts. The study is a part of the research project "Text activities and the development of knowledge in school", funded by the Swedish Research Council.

Keywords: context, Systemic Functional Grammar, register, research on writing.

En av de tydligaste trenderna inom språkvetenskaplig textforskning är ett starkare intresse för det som, för att tala med Frandsen (2006), ligger bortom texten. Metodologiskt kommer detta intresse till uttryck i etnografiskt inspirerade metoder som deltagande observationer med fältanteckningar och videoinspelningar, eller intervjuer av olika slag. Teoretiskt märks samma trend i ökad uppmärksamhet på sociala textteorier som ser texter i gränssnittet mellan textbildande språkliga val och de situationer där texter har sin funktion, teorier som kort sagt har något att säga om relationen mellan text och kontext.¹

¹ Artikeln är en del av projektet Text och kunskapsutveckling i skolan, finansierat av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskaplig kommitté 2007–2010, där jag arbetat tillsammans med Per Ledin och Karolina Wirdeñäs.

I den här artikeln vill jag undersöka kontextbegreppet inom systemisk-funktionell teori, närmare bestämt det kontextbegrepp som introducerats av teorins grundare M.A.K. Halliday (t.ex. Halliday 1977, 1978, Halliday & Hasan 1985 samt Halliday 1991). Frågan är alltså vad det kan betyda att säga – utifrån systemisk-funktionell teori – att man undersöker text i kontext.²

Systemisk-funktionell teori betonar mycket starkt hur texter är sammanvävda med sina kontexter. Med *text* avser teorin betydelseskapande i såväl tal som skrift och inkluderar också utnyttjandet av andra, icke-verbala semiotiska resurser (se t.ex. Halliday & Webster 2009 s. 247). Teorin har, inte minst på grund av den starka betoningen av kontext, under de senaste åren valts som utgångspunkt för analys av många olika slags svenska texter: t.ex. personliga hemsidor (Karlsson 2002), gruppsamtal (Holmberg 2002), reklamannonser (Björkvall 2003, Nord 2011), texter för anställda (Karlsson 2004, Rehnberg 2011), matlagningsprogram (Holmberg & Wirdenäs 2005), myndighetsinformation (Ohlsson 2007, Lassus 2010), platsannonser (Helgesson 2011), runristningar (Holmberg & Jansson 2011), vigselordningar (Wojahn 2011) och radiosända psykologsamtal (Grahm 2012). Störst genomslag inom svensk forskning har teorin fått i analys av texter som läses eller skrivs i skolan (t.ex. Edling 2006, Wiksten Folkeryd 2006, Geijerstam 2006, Bergh Nestlog 2009, Borgström & Yassin 2010, Holmberg 2011, Larsson 2011, Magnusson 2011, Nordenfors 2011, Olvegård 2011, Sellgren 2011 samt Yassin 2011).

Det är från ett forskningsprojekt inom skoltextforskningen, projektet Text och kunskapsutveckling i skolan (se Holmberg & Wirdenäs 2010), som jag ska hämta en inledande illustration vilken återkommer senare i artikeln. För att undersöka kontexten för några reportage som en gymnasieklass skriver dokumenterade jag undervisningsförloppet tolv lektioner genom videoinspelning, fältanteckningar och insamling av texter. Under ungefär halva tiden sitter eleverna ganska stilla och ganska tysta vid datorer i en av skolans datorsalar och arbetar med sina texter. Min fråga till den systemisk-funktionella teorin är helt enkelt denna: Var är kontexten för elevernas texter?

Min diskussion kommer i huvudsak att utgå från Hallidays bidrag i *Language, context and text* (Halliday & Hasan 1985, sidhänvisningarna här till den norska översättningen Halliday 1998). Det är i detta arbete som Halliday gör sin fylligaste utredning av kontextbegreppet.³ I sin presentation utgår Halliday

² Jag bortser i artikeln från andra besläktade kontextteorier som utvecklats med inspiration från Hallidays kontextbegrepp. I slutdiskussionen görs emellertid en kort jämförelse med J.R. Martins kontextteori (t.ex. Martin 1992), vilken fått stort genomslag i systemisk-funktionell textanalys.

³ För en överblick över begreppsutvecklingen, se vidare Halliday, McIntosh & Strevens 1964 s. 19–22, Halliday 1977 och 1991.

från (utdrag ur) tre texter. Det är en barn-föräldralek, en kärleksdikt och en radioföreläsning. Jag ska i det följande analysera hur var och en av dessa tre texter ger principiellt olika möjligheter att teoretiskt modellera kontext. Avslutningsvis ska jag diskutera varför dessa principiella skillnader inte tidigare tydliggjorts inom teorin, och peka på var jag menar att behovet av fortsatt teoriutveckling är allra störst.

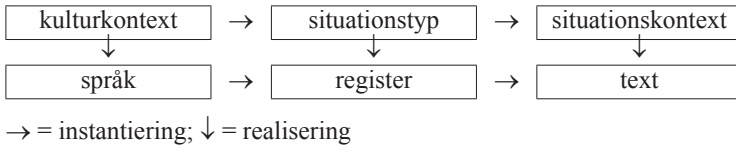
(Sam)talad text: kontext som aktivitet

För att förstå det systemisk-funktionella kontextbegreppet är det klagörande att se hur utgångspunkten tas i teoribildning inom socialantropologi, närmare bestämt i Bronislaw Malinowskis distinktion mellan situationskontext och kulturkontext (Malinowski 1923). Malinowski, som är mest känd för sina etnografiska studier av kultur och språk på Trobriandöarna öster om Nya Guinea, utvecklar inom antropologin ett holistiskt synsätt som Halliday delar: olika aspekter av en företeelse måste förstås som ömsesidigt beroende (se Halliday 1998 s. 69–72, jfr 1991 s. 271–273).

Situationskontexten är det sammanhang som respektive text är oupplösligt förenad med, den aktivitet som talare deltar i. Malinowskis exempel på texter och deras situationskontexter spänner från aktiviteter där vissa moment av aktiviteten kan genomföras utan text, till aktiviteter där framförandet av texten utgör själva aktiviteten. Ett exempel på det förra är gemensamt fiske där tillrop och utrop koordinerar och ackompanjerar aktiviteten, och ett exempel på det senare är framförandet av en speciell sorts skrytberättelse (Malinowski 1923 s. 300–311).

Kulturkontexten är den abstrakta potentialen för de olika aktuella aktiviteterna, för fisket och skrytberättelserna och otaliga andra aktiviteter som medlemmar i den trobriandriska kulturen engagerar sig i. Förhållandet mellan kulturkontext och situationskontext är alltså, så som Halliday elaborerar teorin, helt parallellt till förhållandet mellan språk och texter. Språket är den abstrakta potentialen för att delta i kulturkontexten. Texterna, språkets konkreta uttryck, eller instantieringar, är deltagande i specifika aktiviteter. Och aktiviteterna förstås alltså på samma vis som kulturens konkreta instantieringar. Vägen till en analys av kulturkontext går via analys av situationskontexter, vilket i praktiken innebär att systemisk-funktionell teori endast i liten omfattning utnyttjats för att beskriva kontext på ett så abstrakt plan som kulturkontext. Däremot är det

vanligt att teorin försöker nå halvvägs, genom att undersöka hur situationskontexter kan generaliseras i termer av olika situationstyper, och hur texter kan relateras till de register, de olika sätt att använda språket, som hör till dessa olika situationstyper (se figur 1).

Figur 1. Förhållandet i systemisk-funktionell teori mellan kulturkontext, situationstyp, situationskontext, språk, register och text.

Det exempel i Hallidays framställning som enklast går att jämföra med Malinowskis är den barnlek han själv observerat som pappa (Halliday 1998 s. 96–102). Barnet, snart två år gammalt, leker med ett trågtåg på golvet medan han pratar med sin far (som av allt att döma alltså inte bara deltar i leken, utan också gör fältanteckningar). Det är genom språkliga utsagor som leken koordineras mellan barnet och pappan. Barnet meddelar sina avsikter och får pappan att flytta räls och hämta ett nytt lokomotiv. Hela passagen, som återges uppställd som sju repliker med infogad information om leken, kanske utspelar sig under en minut.

Det första man kan lägga märke till i Hallidays analys av situationskontexten i detta exempel är att kontexten omfattar samma tidsspänn som texten, dvs. det barnet och pappan säger till varandra. Kontexten är med andra ord inte något i tid och rum mer utsträckt fenomen vilket skulle omrama texten. Situationskontexten är i stället, för Halliday liksom för Malinowski, en annan dimension av samma förlopp. Med systemisk-funktionell terminologi uttrycks detta förhållande som att meningsskapandet analytiskt kan beskrivas som skiktat, eller stratifierat, och att situationskontextens skikt realiseras av texten (se figur 1).

Denna idé om meningsskapandets skiktning påminner om hur antropologin formulerat idealet om »tjock beskrivning» (Geertz 1973). En tunn beskrivning av det som sker i lek-exemplet skulle stanna vid att notera rörelser och ljud. En mindre tunn beskrivning skulle inbegripa vad deltagarna med dessa rörelser och ljud skapar för betydelse. En tjock beskrivning skulle visa hur detta i sin tur framträder som ett visst slags aktivitet för medlemmar i kulturen. En tjock beskrivning gör alltså att också den som inte redan är bekant med denna typ av barn- och föräldrainteraktion kan förstå vad som pågår. Det finns på denna punkt tydliga beröringspunkter mellan Hallidays kontextförståelse och paral-

llet utvecklade sociokulturella teoretiska ansatser, vilka ser text som mediering av aktivitet (se vidare Wells 1994).

Hallidays utveckling av Malinowskis kontextbegrepp ligger framför allt i att kontexten analyseras ur tre aspekter, vilka typiskt realiserar av olika språkliga resurser (jfr Firth 1957). Detta visar Halliday i analysen av lekexemplet »uppifrån», dvs. genom att först notera kontextens tre aspekter och sedan följa vilken semantik som i lekens samtal realiserar respektive aspekt. Första kontextaspekten (verksamhet) gäller aktivitetens karaktär, att det är en lek som pågår som går ut på att manipulera fysiska objekt. Andra kontextaspekten (relation) har att göra med just det förhållandet som råder mellan dem som deltar i aktiviteten, en föräldra-barnrelation. Tredje kontextaspekten (kommunikations-sätt) avser den roll språket spelar i aktiviteten, bland annat att samtalet växlar mellan barnets monolog och dialog. För var och en av dessa tre aspekter visas sedan hur den samtalade texten utnyttjar olika språkliga resurser: exempelvis hur val av processer är kopplade till aktivitetens karaktär, hur val av språkhandlingar hänger ihop med aktivitetens relation, och hur val av informationsstruktur står i relation till språkets roll i aktiviteten (se Halliday 1998 s. 97–102).

För att förstå poängen med Hallidays skiktade analys skulle man kunna föreställa sig att den pågående barnleken observerades av någon som var förtrogen med motsvarande aktivitet i sin egen kultur, men saknade kunskaper i det språk barnet talar med sin far. Denne observatör skulle kunna teckna en relativt god bild av situationskontextens skikt, men däremot bara kunna göra gissningar vad gäller den samtalade textens semantiska skikt (och helt missa lexikogrammatikens). Ett annat sätt att förstå den analytiska gränsdragningen mellan skikt är att man måste räkna med att det så att säga skulle kunna uppträda ett glapp mellan skikten. Den typ av aktivitet som pågår rymmer med andra ord flera olika möjligheter för deltagande, både den typiska, vilken illustreras av Hallidays exempel, och andra mer oväntade sätt att utnyttja språkliga resurser för att engagera sig i samma slags lek.

Vad säger nu detta om förståelsen av artikelns inledande exempel? Var är kontexten för gymnasieelevernas reportagetexter? En svårighet med att besvara frågan utifrån systemisk-funktionell teori, så som jag hittills presenterat den, är att man måste undvika de svar man spontant vill ge genom att notera olika faktauppgifter om förhållanden som gäller för momentet. Vad som krävs är i stället att fundera över hur reportagetexterna kan knytas till en pågående aktivitet, så att kontext och text också i detta exempel kan förstås som olika skikt av samma förlopp. Bäst till hands ligger väl då aktiviteten att skriva texten.

Låt mig konkretisera reportageskrivandet genom att lite på måfå välja Sebastian, en av klassens elever. Sebastian håller på med att skriva sitt reportage under fyra lektioner (han är frånvarande en femte) fram till att han avbryter sitt skrivande för att meddela läraren att han bedömer att texten är klar. Observationer av vad som sker i klassrummet visar att han väljer en dator nere i ett hörn av datorsalen, att han inte ber lärare eller klasskamrater om hjälp i skrivandet, och att han ibland avbryter skrivandet för att i stället engagera sig i andra aktiviteter, som att bråka lite med bänkgrannen och att lägga patiens på datorn. Problemet är att den aktivitet som textproduktionen utgör tycks otillgänglig för en teori om text som deltagande i social aktivitet. Man kan förstås säga att textens kontext är aktiviteten skrivande, och precisera till datorskrivande på återkommande tider i en sal där också andra personer ägnar sig åt samma aktivitet. Denna triviala beskrivning av aktiviteten kan emellertid inte fördjupas i linje med Hallidays kontextteori genom analys av aktivitetens olika aspekter. Utifrån observation av skrivandet som aktivitet, utan analys av texten som skrivs, är det svårt att skilja Sebastians reportageskrivande från exempelvis det deckarskrivande han ägnat sig åt tidigare i samma datorsal. Observation av själva skrivaktiviteten kan inte avslöja att reportageskrivandet och deckarskrivandet handlar om engagemang i två olika verksamheter – journalistisk kontra litterär – med olika relation mellan skribent och läsare. Liknande problem uppstår om ett eller flera lästillfällen betraktas som kontext för Sebastian text. Och något ytterligare alternativ står knappast till buds så länge man ska följa principen om kontext och text som två dimensioner av samma förlopp. Min slutsats är att Sebastians reportagetext faktiskt inte har någon situationskontext i den mening som Halliday utvecklar med sitt barnlek-exempel.

Diskussionen av reportagetexten kan inte utan vidare generaliseras för att dra en skarp gräns mellan skriven text och talad text. Kontrasten mellan detta exempel och tidigare anförda exempel på talade texter accentueras förstas av att det skrivna mediet här sammanfaller med att aktiviteten framträder som en enskild angelägenhet, medan talets medium är kopplat till aktiviteter som involverar fler än talaren. Det blir annorlunda om man också tar hänsyn till olika slags gemensamma aktiviteter med skrift, som skolans tavelskrivande, grupp-skrivande och stafettläsning, eller till möjligheterna att använda skrift i dialog med digitala verktyg. Exemplet fångar emellertid en principiell skillnad: skrift är alltid, till skillnad från tal, interaktion med ett verktyg.

En trobriandrisk skrytberättelse kan vara mycket monolog, men den som observerar aktiviteten kan lägga märke till hur talaren inte bara utnyttjar rösten, utan också yviga handrörelser och stolt blick riktade mot åhörarna (eller – om

någon ertappas med att öva sin berättelse i ensamhet – med blick och gestik riktade mot föreställda åhörare). När Sebastian engagerar sig i själva skrivandet interagerar han i första hand med skrivverktyget. Det är datorskrämen han ägnar sin uppmärksamhet och det är mot tangentbordet han riktar sina handrörelser. En strikt avgränsning av själva skrivandet eller läsandet som textens situationskontext leder därmed bort från en social förståelse av både aktivitet och text. Metodiskt skulle då läsandets och skrivandets aktivitet bli en fråga om mätning av ögonrörelser och tangentnedslag.⁴

Hur Halliday ser på kontext för skriven text ska visas i de två följande avsnitten.

Deaktiverad skriven text: kontext som situationstyp

Av det som sagts ovan kan man få intrycket att systemisk-funktionell teori framför allt används för analys av talade texter. I själva verket är det tvärtom. Mot bakgrund av hur Halliday går tillväga i sin analys av barn-föräldraleken är det därför angeläget att granska hur skrivna texter och deras kontexter analyseras. Jag ska börja med att diskutera Hallidays analys av en kärleksdikt, eller egentligen de två första raderna ur en längre dikt (1998 s. 82–91). Dikten är skriven av den engelske 1700-talspoeten Ben Jonson, och har titeln »To Cecilia». De två första raderna har följande lydelse:

Drink to me only with thine eyes And I will pledge with mine
Or leave a kiss within the cup, and I'll not ask for wine
(Ben Jonson, citerat ur Halliday 1998 s. 87)

I Hallidays framställning tjänar diktanalysen, precis som lekanalysen, syftet att illustrera hur språkets metafunktioner är relaterade till situationskontextens tre aspekter. Medan denna text/kontext-relation i lekanalysen belyses »ovanifrån», dvs. med utgångspunkt i den observerade kontextens olika aspekter, utreder Halliday emellertid kärleksdiktens text/kontext-relation »underifrån», dvs. utifrån en lexikogrammatisk och semantisk analys av textens språk. I tur och ordning analyseras textens ideationella val av lexikogrammatiska process-typer och deltagare, de interpersonella valen av semantiska språkhandlingar

⁴ Resonemanget tar inte hänsyn till hur läsning och skrivande av korta texter (och korta avsnitt ur längre texter) kan vara inbäddade i andra aktiviteter som när vi läser skyltar medan vi kör bil, läser etiketter medan vi handlar mat, eller noterar något i skrift under ett pågående möte etc.

och grammatiskt modus, och slutligen en rad drag som hänger samman med den textuella metafunktionen: den semantiska och lexikogrammatiska balansen mellan versraderna, deras rytm, informationsfokus och metrik. Härifrån dras slutsatser »uppåt» om textens kontext.

Perspektivet »ovanifrån» hade varit omöjligt i detta fall, och inte bara av det skälet att texten valts för analys utan några observationer av kontext. Mer väsentligt är den oklarhet som råder kring vilka observationer som faktiskt skulle ha räknats som iakttagelser av kontext. Detta har diskuterats ovan, men för kärleksdikten är komplikationen delvis en annan än för elevtexterna. Frågan om elevtexternas kontext ställdes utifrån hur texterna framträder vid några specifika skriv- och lästillfällen. Det gällde, skulle man kunna säga, texternas status som »aktiverade» vid dessa bestämda tillfällen. Frågan om kärleksdiktens kontext gäller en text som i analysen betraktas som frigjord från situationskontextens här och nu, vilket man skulle kunna beteckna som att texten analyseras som »deaktiverad» (eller egentligen aktiverad endast av textforskarens läsning). Skriftens poäng är på sätt och vis just möjligheten att deaktivera text. Som deaktiverad kan textprodukten så att säga färdas i tiden från ett skrivtillfälle till nya skrivtillfällen, och vidare till ett öppet antal lästillfällen.

Halliday (1998 s. 8) tangerar problematiken med textens status som deaktiverad, när det gäller att bestämma diktens relation mellan skribent och läsare. Har möjligen Jonson först skrivit dikten för att läsa den för sin älskade, eller är relationen redan från början den mellan en poet och en litterär publik? Eller, kunde man tillägga, har dikten före publicering genomgått en serie läsningar för och av olika personer till vilka poeten haft olika relationer, älskarinnan, förläggaren, hustrun, poetkollegan? Egentligen är detta en osäkerhet som inte endast rör den aspekt av kontexten som gäller roller och relationer. Skillnaden mellan personlig kärleksförklaring och offentligt litterärt bidrag drar också in kontextens verksamhetsaspekt.

Att kärleksdikten betraktas som en deaktiverad text får tydliga konsekvenser för Hallidays kontextanalys. Analysen kommer främst åt vad Halliday i annat sammanhang kallat kontext av andra graden, dvs. kontexten så som den framträder i texten (se Halliday 1978 s. 142–145 om »second order context»). Analysen av språkets ideationella metafunktion visar hur verksamheten i texten framträder som en metaforisk gestaltning av kärlek. Den interpersonella analysen avtäckar hur relationen i texten skapas mellan diktjaget som älskare och den tilltalade älskade. Slutligen visar analysen av språkets textuella metafunktion hur textens interna organisationsprinciper passar för muntlig uppläsning. Från denna konkreta analys av kontexten i texten resonerar Halliday avslut-

ningsvis också om vad detta säger om kontexten utanför texten, om kontext av första graden («first order context», *ibid*). Här sker emellertid en intressant glidning. Resonemanget gäller inte längre den specifika textens kontext, situationkontexten, utan egentligen det som tekniskt borde kallas situationstyp. Halliday är med andra ord inte först och främst intresserad av att skapa en djupare förståelse av de två diktraderna och deras specifika situationkontext, eller visa hur teorin skulle kunna åstadkomma en sådan. I stället gäller hans kunskapsintresse hur kärleksdikten är en instans av ett visst register, alltså av en språklig subpotential, och hur detta register realiserar en viss situationstyp. På denna mer generella nivå kan Halliday koppla diktraderna till en kontext av manliga poeter som i sin tids England utvecklade kärleksdikten till en genre som konstruerar kvinnan som ett objekt att erövra med exalterad metaforik (Halliday 1998 s. 89–91).

Samma intresse för situationstyp som kontext finns i och för sig också i Hallidays analys av barn-föräldraleken, och för systemisk-funktionell teori är det en genomgående poäng att varje text kan ses ur båda dessa kontextperspektiv: å ena sidan som realisering av en specifik situationkontext och å andra sidan som instantiation av ett visst register, vilket realiserar en mer generell situationstyp (jfr figur 1). Det är, menar jag, emellertid endast för talad text som teorin erbjuder en principiell möjlighet att balansera dessa två perspektiv, genom att texten i lika mån kan ställas i relation till en pågående aktivitet (som realisering av situationkontexten) och till en generell språklig subpotential (som instantiation av ett register för en situationstyp). För analysen av en skriven text kan balansen mellan de två kontextperspektiven inte upprätthållas på samma sätt. Så länge en skriven text betraktas som en enskild text kan teorin endast vägleda analys av kontexten i texten, kontext av andra graden. I jämförelse med hur talad text kan analyseras är detta en kraftig begränsning. Systemisk-funktionell teori kommer därför i stället att företrädesvis betrakta den skrivna texten som instantiation av ett register, eller som ett mer eller mindre typiskt exempel på en viss genre. För den skrivna texten blir med andra ord generell situationstyp viktigare än specifik situation.

Frågan jag vill återvända till är vad denna kontextuppfattning kan skapa för förståelse av det som sker när Sebastian och hans klasskamrater skriver reportage. Var är situationkontexten för elevernas texter?

Så som jag i detta avsnitt utrett det systemisk-funktionella kontextbegreppet är svaret enkelt: situationkontexten för texterna finns i texterna. Det gör att kontextanalysen så att säga kan spelas på den systemisk-funktionella teorins

hemmaplan. För textanalys har ju teorin en väl upparbetad deskriptiv begreppsapparat. Genom analys av texternas ideationella språkliga resurser går det t.ex. att visa hur varje reportagetext konstruerar en bild av en person och av det företag personen är anställd på. Med interpersonell analys kan man t.ex. undersöka hur texterna framställer de intervjuade personernas värderingar av olika arbetsvillkor, liksom hur skribent-jaget framträder och positionerar sig. Och med analys av textuell och logisk organisation kan man t.ex. reda ut hur texterna vävs samman av olika röster vilka dominerar i olika delar av texten. Allt detta kan sägas vara en analys av situationskontext »underifrån» och en analys som stannar vid en situationskontext av andra graden. Frågor som lämnas därhän är med andra ord det som gäller varje specifik texts relation till det som finns »utanför texten»: hur texten är en del av en pågående verksamhet (eller flera) och vilken relation texten etablerar till empiriska läsare.

För att »underifrån» komma åt också en kontext av första graden, lät Halliday i analysen av Jonsons kärleksdikt fokus förskjutas från den specifika texten till dess register och situationstyp. På så vis kunde ambivalensen i fråga om textens verksamhet och relation hanteras. Huruvida just dikten »To Cecilia» fungerat som en personlig kärleksförklaring eller inte, är en fråga som kan förbigås som en kuriositet, om intresset i stället riktas mot den offentliga kärleksdiktingen i England under 1700-talet. På samma sätt skulle man kunna ställa elevernas reportagetexter i relation till reportagets register och undersöka i vilken grad texterna motsvarar de förväntningar man kan ställa på ett reportage i vår kultur. Metodiskt skulle det förstås vara möjligt att göra jämförelser med professionella skribenters reportagetexter. Det är emellertid tveksamt vad ett sådant angreppssätt skulle säga om situationstypen för elevernas texter.

Det finns texter och texttyper som har en relativt entydig relation till den situation där de har sin sociala funktion. För reportage skrivna av elever förefaller emellertid inte situationen vara alldeles självklar. Om det går att förbigå frågan om Jonson skrivit sin dikt till en verklig Cecilia eller till en litterär offentlighet, går det inte lika lätt att förbigå frågan om Sebastian skrivit sin text för klassens lärare eller för en personaltidning. Jag har visserligen valt att kalla texterna för reportage, precis som man talar om dem i klassen, men det är inte givet att reportagets register bör vara den aktuella referenspunkten. Det aktuella registret skulle också kunna vara ett register för en viss typ av skoluppgift. Om registeranalysen skulle visa på stora avvikelser mellan elevernas reportage och andra publicerade reportage, är det oklart hur detta ska tolkas. Beror avvikelserna på att eleverna ännu inte helt förstått hur reportagets situationstyp realiseras, eller på att situationstypen för deras texter är en annan? Eftersom det är

omöjligt att utifrån endast textanalys dra några säkra slutsatser om den specifika situationskontexten, är det också omöjligt att denna väg få kunskap om den mer generella situationstypen. Textanalysen kan visserligen säga hur lika eller olika elevernas texter är andra reportage, men inte hur elevernas arbete förhåller sig till det arbete journalister genomför när de åtagit sig att skriva ett reportage. Så länge elevers texter endast analyseras som deaktiverade, är risken därför stor att slutsatser om texternas kontext blir vilseledande.

I nästa avsnitt ska jag utveckla hur systemisk-funktionell teori skulle kunna betrakta också skriven text som aktiverad.

Aktiverad skriven (och talad) text: kontext som praktik

Hittills har jag försökt visa på glappet mellan hur systemisk-funktionell teori förstår talade och skrivna texter. Den talade texten förstås som del av en pågående aktivitet, medan den skrivna texten typiskt betraktas som deaktiverad, men språkligt konstruerad för att matcha vissa situationstyper. Till dels ligger denna skillnad i de två mediernas skilda villkor, men detta är inte hela förklaringen. Också skrivna texter har naturligtvis aktiva roller i specifika sociala situationer genom att de aktiveras i skrivande och läsande, och genom att de hanteras och aktualiseras i andra aktiviteter.

Efter Hallidays analys av de två första raderna i kärleksdikten följer en kortare kommentar av en bit ur en radioföreläsning, återgiven som fem grafiska meningar, kanske motsvarande trettio sekunders tal (Halliday 1998 s. 78–79, 92–94). Det är en föreläsning av en biskop i anglikanska kyrkan, vilken av allt att döma framförts som uppläsning av en skriven text. Det är med andra ord fråga om en skriven text som aktiverats vid ett specifikt tillfälle och då, eller troligen något senare, kunnat avlyssnas i brittisk radio. Att föreläsningen omtalas som något som ägt rum vid ett speciellt tillfälle får ingen större betydelse för Hallidays analys, men jag ska här utveckla hur textens status som aktiverad i princip skulle kunna öppna för andra möjligheter att förstå dess kontext.

I Hallidays framställning tjänar föreläsningsexemplet samma syfte som barn-föräldraleken och kärleksdikten, nämligen för att visa hur den systemisk-funktionella teorin kan avtäcka förbindelserna mellan textens språk och dess situationskontext. Detta sker också i föreläsningsexemplet genom att språkliga val i tre metafunktioner förbinds med motsvarande tre kontextuella aspekter.

Föreläsningsexemplet presenteras, till skillnad från diktexemplet, »ovanifrån». Till skillnad från lekexemplet, som ju också behandlas med utgångspunkt i själva aktiviteten, är emellertid inget av påståendena om textens kontext här grundat i någon observation. En sådan observation skulle ha varit mindre intressant i detta fall, eftersom hela den relevanta aktiviteten, som Halliday konstaterar (s. 92), utgörs av texten (egentligen av textens uppläsning och avlyssning). Det är i stället utifrån en allmän kännedom om föreläsningens tema, biskopars ställning och radiomediets villkor som de kontextuella utgångspunkterna för textanalysen presenteras: verksamheten beskrivs som upprätthållande av ett institutionaliserat trossystem, relationen som en prästs auktoritativa förhållande till en församling, och kommunikationssättet som en offentlig, monologisk radioföreläsning. För var och en av dessa tre kontextuella aspekter pekar Halliday sedan ut konsekvenser för språkliga val: ideationella, interpersonella samt textuella.

Vad Hallidays analys visar, och visar in i minsta språkliga detalj, är hur det kommer sig att vi kan sätta på radion, lyssna trettio sekunder, och med säkerhet hävda att vi vet vilken aktivitet som pågår. Detta är en intressant erfarenhet som vi alla delar, och den motsvaras i systemisk-funktionell teori av idén om hur kontexten realiseras i texten. Men det är också intressant hur vi ibland tvingas ompröva vår första analys, eller blir oeniga. Jag ska därför, för argumentations skull, föreslå en något annorlunda tolkning av textens kontext. En annan lyssnare, tänker jag mig, sätter på radion, och hör samma fem meningar upplästa, men drar slutsatsen att det hela handlar om ett inlägg i en debatt om skälen för och emot olika ideologier, även om detta inlägg uppenbarligen tar kristendomens parti, och att programmets målgrupp är alla radiolyssnare som är engagerade i sådana frågor. Denne andre lyssnare hör alltså mer offentlig debatt, mindre predikan. En sådan oenighet vad gäller kontexttolkning skulle i princip kunna uppstå också mellan två lyssnare som avlyssnat hela föreläsningen, och kanske skulle de båda kunna föra fram goda argument för sin tolkning genom att hänvisa till vad de hört i olika delar av föreläsningen.

För att ta analysen ett steg vidare skulle man kunna utgå från vetskapen att den aktuella texten aktiverats vid ett specifikt tillfälle. Vid detta tillfälle upp-rättas relationer mellan texten och andra texter som i sin tur har olika kontexter. Dessa texter och deras kontexter skulle också kunna dras in i förståelsen av föreläsningens text-kontext-relation.

Texter, talade eller skrivna, som är förbundna med varandra genom aktivering i tid och rum skulle jag vilja kalla textkedjor (se Holmberg 2010 s. 129, Holmberg & Wirdenäs 2010 s. 109–110). För föreläsningsexemplet kan man

tänka sig en rad relevanta textkedjor. I direkt anslutning till föreläsningen ligger de texter som fungerar som föreläsningens på- och avannonsering, liksom eventuella uppföljande programinslag och andra föreläsningar i samma föreläsningsserie. Ur produktionsperspektiv finns möjliga textkedjor som sträcker sig längre tillbaka i tiden. Föreläsningen kanske kan ställas i förbindelse med uppdraget från radiokanalen, med ett första förkastat manus, eller med en artikel biskopen just läst. Ur lyssnarperspektiv finns möjliga textkedjor som sträcker sig fram i tiden: reaktioner på programmet som når radion via telefon eller brev, diskussioner lyssnare emellan eller skrivna texter som invänder mot föreläsningens argumentation. Genom analys av dessa textkedjor, av texterna i sina kontexter, är det möjligt att hämta nya argument för tolkningen också av föreläsningens kontext.

En poäng, i relation till Hallidays kontextbegrepp, är att textkedjor inte bryter mot principen om att kontexten ska ses som den aktivitet som texten realiserar. I en textkedja realiserar varje text sin kontext, men varje kontext bidrar också till kontextualisering av de övriga texterna. Därför är en textkedja också en kedja av aktiviteter. Om en text betraktas som aktiverad kan den ställas i relation till sådana aktivitetskedjor. Då spelar det mindre roll att en fullständig situationskontext inte kan modelleras som den enskilda skrivna textens aktivitet, vilket diskuterats ovan. Den skrivna texten kan förstås mot bakgrund av hela den praktik som bildas av en rad olika aktiviteter, vilka alla på olika sätt realiserar i texter med språkliga och andra semiotiska resurser.

En sista gång ska jag komma tillbaka till exemplet med Sebastian och hans klasskamraters reportagetexter. Jag har diskuterat två svårigheter med att modellera kontext för dessa texter utifrån systemisk-funktionell teori. Den första gällde det generella problemet med att länka skriven text till en aktivitet med samma utsträckning i tiden, när »texten är själva aktiviteten». Den andra svårigheten gällde begränsningarna med att modellera kontexten endast utifrån vad som kan utläsas i texten. För vissa texter kan en sådan analys ge en tillfredsställande bild också av vad som typiskt pågår utanför texten, men andra texter, som de aktuella reportagen, står i ett mer ambivalent förhållande till olika situationstyper. Mina slutsatser är alltså för det första att idén om kontext som aktivitet fungerar mindre bra som kontextförståelse för skriven text, och för det andra att situationstyp i många fall är en vanskelig generalisering så länge den specifika situationskontexten är oklar. Hur skulle kontext för reportagetexterna istället kunna modelleras som den praktik som bildas av momentets aktiviteter?

För att svara på det behöver man först bestämma vilka talade och skrivna texter som utgör den relevanta textkedjan. Om det är skolans textpraktik som är i fokus för intresset, handlar det i första hand om den textkedja som bildas under undervisningsförloppetets tolv lektioner. De lektioner som Sebastian ägnar åt att skriva reportage-texten fram till att han bedömer att den är klar är, som jag konstaterat tidigare, ganska enahanda. Endast lärarens korta muntliga lektionsintroduktioner kompletterar textkedjan under dessa lektioner, och för vissa elever länkas reportagetexterna också till kortare samtal med lärare och klasskamrater. Då händer mer intressant före och efter denna period av enskilt skrivarbete. Viktiga texter före skrivandet är lärarens muntliga och skriftliga uppgiftsinstruktion, en föreläsning av en journalist, läsningar och diskussioner av olika reportagetexter samt därefter en rad texter som varje elev producerar: e-brev för intervjubokning med anställda på olika lokala företag, frågelista för intervju, den muntliga intervjun, intervjuutskrift och en övning på direkt och indirekt anföring. Efter perioden av sammanhängande skrivande följer en rad läsningar och omarbetningar, medan texter i olika versioner skickas mellan elev, lärare och intervjuade personer fram till att läraren skriver slutkommentarer och texterna lämnas för publicering på de olika företagen.

Ett dilemma för textanalysen, som jag tagit upp tidigare, är hur texterna ska förstås i relation till situationstyp. Det är svårt att veta huruvida t.ex. Sebastian under själva skrivandet engagerar sig i en journalistisk aktivitet eller i aktiviteten att utföra en skoluppgift. Utifrån kartläggningen av momentets textkedja kan denna fråga omformuleras från det rent personliga syftet med skrivandet till en analys av de olika aktiviteter eleverna deltar i under momentet. Det visar sig då att praktiken är genuint tvetydig mellan två olika situationstyper genom att typiska skolaktiviteter varvas med aktiviteter som kräver att eleverna tar del i journalistiskt arbete. Denna tvetydighet uppehålls hela vägen fram till att texterna i slutversion skickas för läsning av såväl läraren som av anställda på de berörda företagen.

En förståelse av skrivna texters kontext som praktik, som aktivitetskedjor realiserade i textkedjor, kan vägleda en analys som fördjupar bilden av vad som pågår både som något mycket specifikt och som något mer generellt. En analys av alla Sebastians texter i textkedjan, skrivna och talade, skulle kunna visa hur just han förhåller sig till dubbelheten mellan elev- och journalistroll (jfr Holmberg 2011 och Sellgren 2011). En bredare studie av skolskrivande skulle antagligen kunna beskriva skrivpraktiken i detta klassrum som en instantiation av en viss typ av praktik som återkommer i många skolsammanhang, och sätta den i kontrast till andra sätt att skapa textkedjor (se Holmberg & Wirdehn 2010 s.

113–117). Med andra ord kan förståelsen av kontext som praktikkontext upp-
rätta en balanserad förståelse av den skrivna textens kontext genom att kontex-
ten betraktas både som specifik situationskontext och som mer generell situa-
tionstyp.

Teoriutveckling för en språk- och textteori med social ambition

Systemisk-funktionell teori är i grunden en grammatikteori, men också en text-
teori, och dessutom en »problembaserad» teori med ambitionen att intervensera
i sociala praktiker (Halliday 2009 s. 61). I Hallidays arbeten framträder teorin
framför allt som en grammatikteori, även om ambitionen är att säga något vä-
sentligt om hur grammatiken formas av och omformar den värld vi lever i.
Detta är bakgrunden till att Halliday, vars exempelanalyser jag diskuterat i
denna artikel, inte uppmärksammar skillnader mellan principiellt olika möjlig-
heter att modellera texters kontext. Hans framställning kretsar helt enkelt kring
en annan fråga, nämligen frågan om hur språkets grammatik och semantik står
i relation till kontext. För detta syfte kan talade och skrivna texter passa lika väl,
utan att man utreder skillnader i fråga om texternas analytiska status som akti-
verade eller deaktiverade (jfr för övrigt Holmberg & Karlsson 2006 som inte
heller tar hänsyn till dessa skillnader). Man kan säga att systemisk-funktionella
arbeten ofta utmärks av en viss brådska att komma till den grammatiska analy-
sen, och till resultat som kan visa hur språkets tre metafunktioner är relaterade
till olika aspekter av kontexten. Vad jag försökt göra i denna artikel är att und-
vika denna brådska och dröja vid den hittills underteoretiserade frågan om hur
teorin egentligen förstår kontext.

När teorin framträder som textteori, vilket varit det vanligaste under de se-
naste tjugo åren, borde de frågor jag diskuterat här bli mer akuta, och det kan
verka egendomligt att de hittills fått så undanskymd plats i den teoretiska dis-
kussionen. Förklaringen ligger i att den systemisk-funktionella teoribildningen
kring text mestadels arbetat med en annan kontextteori än Hallidays. Ton-
givande inom teorins textforskning har varit Jim Martin vars kontextteori sätter
genre som överordnat situationskontext (se t.ex. Martin 1999, Martin & Rose
2008). Det skulle leda för långt att här också diskutera Martins kontextbegrepp
och dess skillnader gentemot Hallidays. Inget av de problem jag diskuterat i ar-
tikeln har emellertid blivit utrett inom Martins kontextteori. Man skulle kunna

se Martins teoretiska förslag med ett överordnat, abstrakt genrebegrepp som ett sätt att göra textanalysen mer potent än den blir i Hallidays teori, och därmed slippa problemen kring observation av aktivitet och praktik. Själva textanalysen kan inom ramarna för Martins modell göra mer för att fullständigt beskriva kontexten, närmare bestämt genren. Priset för denna teoretiska innovation är högt. Kontextteorin i Martins tappning kan inte längre visa samma intresse för hur en text med en viss genrestruktur kan passa in i många olika aktiviteter och praktiker (se vidare Hasan 1995, Holmberg u.u.).

För Halliday, liksom för Martin, är den systemisk-funktionella teorin en problembaserad teori, upptagen av moraliska frågor kring rättvisa och solidaritet, ivrig att intervensera i sociala praktiker (se t.ex. Halliday 2009 s. 61, Martin & Rose 2008 s. 7). Det är, menar jag, denna ambition som ger det starkaste motivet för teoriutveckling kring hur en praktik kan förstås som aktiviteter och deras inbördes relaterade texter. Hallidays kontextteori (liksom Martins) tenderar att isolera den enskilda skrivna texten. Praktiken förstås emellertid bäst utifrån sina textkedjor av skrivna och talade texter. Hallidays kontextteori (liksom i än högre grad Martins) riskerar att främst betrakta den skrivna texten som en instantiation av ett register (eller för Martin som en realisering av en genre), medan praktiken bäst förstås om dess texter även kan ställas i relation till den aktuella specifika situationskontexten. En språk- och textteori som vill intervensera i sociala praktiker tar på sig ett stort ansvar att bygga fördjupad kunskap om hur dessa praktiker fungerar och kan förändras. Detta är därför en angelägen teoretisk och metodologisk utmaning för det fortsatta arbetet inom systemisk-funktionell teori. Men det är också ett arbete som kräver ett starkare utbyte med andra teorier som med liknande utgångspunkter modellerat texters funktion i sociala praktiker (se vidare Karlsson 2010). För praktiker vars aktiviteter organiseras för deltagarnas lärande skulle det vara fruktbart att skapa större kontaktytor mot lärandeteorier vilka ser lärande just som ett allt mer självständigt deltagande i aktiviteter (se t.ex. Engeström 1987, Lave & Wenger 1991). Engagemanget för Sebastian och alla andra skrivande elever har ju hittills varit en hjärtesak för systemisk-funktionell teori. Framför allt har man framhållit värdet av explicit undervisning om registertypiska texter. De resone-mang jag utvecklat här kring teorins kontextbegrepp pekar på vikten av att också undersöka hur undervisning kan skapa olika slags praktiker och aktiviteter för skrivande.

Litteratur

- Björkqvall, Anders, 2003: Svensk reklam och dess modelläsnare. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian philology N.S. 31.) Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Borgström, Eric & Yassin Daroon, 2010: Tioåringar skriver nationellt prov. I: Att bygga broar. Kulturella, språkliga och mediala möten. Texter om Svenska med didaktisk inriktning, red. av Kent Adelman. Malmö: Nationella nätverket för Svenska med didaktisk inriktning. S. 25–33.
- Edling, Agnes, 2006: Abstraction and authority in textbooks. The textual paths towards specialized language. (Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Linguistica Upsaliensia 2.) Uppsala: Inst. för lingvistik, Uppsala universitet.
- Engeström, Yrjö, 1987: Learning by expanding. An activity-theoretical approach to developmental research. Internet: Webbsida för University of California, San Diego. <<http://communication.ucsd.edu/MCA/Paper/Engestrom/expanding/toc.htm>> (Tillgänglig 2011-10-16).
- Firth, John Rupert, 1957: Ethnographic analysis and language with reference to Malinowski's views. I: Selected papers of J.R. Firth (1952–59), ed. By Frank R. Palmer. London & Bloomington: Longman & Indiana University Press, 1968. S. 137–167.
- Folkeryd, Jenny Wiksten, 2006: Writing with an attitude. Appraisal and student texts in the school subject of Swedish. (Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Linguistica Upsaliensia 5.) Uppsala: Inst. för lingvistik, Uppsala universitet.
- Frandsen, Finn, 2006: Hinsides teksten? Forsøg på at gøre status over 15 års tekstforskning. Föredrag på konferensen Forum för textforskning (FOT), Örebro universitet, 15 juni 2006.
- Geertz, Clifford, 1973: Thick description. Toward an interpretive theory of culture. I: The interpretation of cultures: Selected Essays. New York: Basic Books. S. 3–30.
- af Geijerstam, Åsa, 2006: Att skriva i naturorienterande ämnen i skolan. (Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Linguistica Upsaliensia 3.) Uppsala: Inst. för lingvistik, Uppsala universitet.
- Grahn, Inga-Lill, 2012: Tala om att tänka. Om processer och projekt vid användning av orden tänka och tanke i tre samtal. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 18.) Göteborg: Inst. för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Halliday, M.A.K., 1977: Text as semantic choice in social contexts. I: Grammars and descriptions, ed. by Teun A. van Dijk & Janos Petofi. Berlin/New York: de Gruyter. S. 176–225. Även i: Linguistic studies of text and discourse. Collected works of M.A.K. Halliday, Vol. 2, ed. by Jonathan Webster. London/New York: Continuum, 2003. S. 52–58.
- Halliday, M.A.K., 1978: Language as social semiotic. The social interpretation of language and meaning. London: Arnold.
- Halliday, M.A.K., 1991: The notion of “context” in language education. I: Text and context in functional linguistics, ed. by Mohsen Ghadessy. Amsterdam/New York: John Benjamins. S. 1–24. Även i: Language and Education. Collected Works of M.A.K. Halliday, Vol. 9, ed. by Jonathan Webster. London/New York: Continuum, 2007. S. 52–58.

- Halliday, M.A.K., 1998: 1. Situationskonteksten, 2. Språkets funktioner, 3. Registervariation. I: Å skape mening med språk. En samling artikler av M.A.K. Halliday, R. Hasan, J.R. Martin, presentert og redigert av Kjell Lars Berge, Patrick Coppock & Eva Maagerø. (LNU:s skriftserie 112.) Oslo: Cappelen akademisk. S. 67–118. Först publicerade i: Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya 1985.
- Halliday, M.A.K., 2009: Methods, techniques, problems. I: *Continuum companion to systemic functional linguistics*, ed. by M.A.K. Halliday & Jonathan Webster. London/New York: Continuum. S. 59–86.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya, 1985: *Language, context, and text. Aspects of language in a social-semiotic perspective*. Oxford: Oxford university press. Se Halliday 1998.
- Halliday, M.A.K., McIntosh, A. & Stevens, P., 1964: *The linguistic sciences and language teaching*. London: Longmans.
- Halliday, M.A.K. & Webster, Jonathan J., eds., 2009: *Continuum Companion to Systemic Functional Linguistics*. London/New York: Continuum.
- Hasan, Ruqaiya, 1995: The conception of context in text. I: *Discourse in society. Systemic functional perspectives*, ed. by Peter H. Fries & Michael Gregory. S. 183–296. Norwood, NJ: Ablex.
- Helgesson, Karin, 2011: Att ställa krav i platsannonser. Möjligheter och begränsningar med SFG:s modalitetsanalys. I: *Funktionell textanalys*, red. av Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord. Stockholm: Norstedts Akademiska. S. 127–138.
- Holmberg, Per, 2002: Emotiv betydelse och evaluering i text. (Nordistica Gothoburgensia. Acta Universitatis Gothoburgensis 24.) Göteborg: Inst. för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Holmberg, Per, 2010: Genrepedagogik i teori och praktik. Nyretorik och Sydneyskolan i två gymnasielärares klassrum. I: *Svenskans beskrivning 30*, red. av Cecilia Falk, Andreas Nord & Rune Palm. Stockholm: Inst. för nordiska språk. S. 123–132.
- Holmberg, Per, 2011: Digital argumentation. Datorskrivandets transformering av skolans genreskrivande. I: *Utbildning och lärande 1/2010*. (Tema: Nya textvärldar i vår tid.) S. 32–57.
- Holmberg, Per, under utgivning: Skolskrivande, genre och register. En jämförelse mellan två systemisk-funktionella kontextmodeller. I: *Socialesemiotik i Norden* [preliminär titel], red. av Thomas Hestbæk Andersen & Morten Boeriis. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Holmberg, Per & Jansson, Håkan, 2011: Att rista tid och rum i sten. En registeranalys av Östergötlands runstenar. I: *Funktionell textanalys*, red. av Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord. Stockholm: Norstedts Akademiska. S. 204–221.
- Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin, 2006: *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. (Ord & Stil 37.) Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Holmberg, Per & Wirdenäs, Karolina, 2005: Cooking as entertainment. Text activities in a recipe. I: *Semiotics from the North. Nordic approaches to systemic functional linguistics*, red. av Kjell Lars Berge & Eva Maagerø. S. 245–261.
- Holmberg, Per & Wirdenäs, Karolina, 2010: *Skrivpedagogik i praktiken. Textkedjor, textsamtal och texttypologier i tre svensklärares klassrum*. I: *Språk och stil NF 20*. S. 105–131.

- Karlsson, Anna-Malin, 2002: Skriftbruk i förändring. En semiotisk studie av den personliga hemsidan. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology N.S. 25.) Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Karlsson, Anna-Malin, 2004: »Vad vill vi att kunden ska köpa?» En diskursanalytisk studie av identifikationsmöjligheter i texter för butiksanställda. I: *Språk och stil* NF 14. S. 63–88.
- Karlsson, Anna-Malin, 2010: I textanalysens utmarker? Om att intressera sig för vad texter gör (och för hur de gör det). I: *Svensson och svenskan. Med sinnen känsliga för språk*, red. av Gunilla Byrman, Anna Gustafsson & Henrik Rahm. Lund. S. 162–174.
- Larsson, Pia Nygård, 2011: Biologiämnets texter. Text, språk och lärande i en språkligt heterogen gymnasieklass. (Malmö Studies in Educational Sciences 62.) Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola.
- Lassus, Jannika, 2010: Betydelser i barnfamiljsbroschyrer. Systemisk-funktionell analys av den tänkta läsaren och institutionen. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Magnusson, Ulrika, 2011: Skolspråk i utveckling. Enspråkiga och flerspråkiga elevers bruk av grammatiska metaforer i senare skolår. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 17.) Göteborg: Inst. för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Malinowski, Bruno, 1923: The Problem of meaning in primitive languages. I: Ogden, C.K. & I.A. Richards, The meaning of meaning. A study of influence of language upon thought and of the science of symbolism. New York: Harcourt, Brace and World. S. 296–336.
- Martin, J.R., 1992: English text. System and structure. Amsterdam: Benjamins.
- Martin, J.R. & Rose, David, 2008: Genre relations. Mapping culture. London: Equinox.
- Nestlog, Ewa Bergh, 2009: Perspektiv i elevtexter. Skriftligt argumenterande i grundskolans mellanår. (Institutionen för humaniora 139.) Växjö: Växjö universitet.
- Nord, Andreas, 2011: Att sälja smärtfritt. En kritisk analys av en reklamannons. I: Funktionell textanalys, red. av Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord. Stockholm: Norstedts Akademiska. S. 188–203.
- Nordenfors, Mikael, 2011: Skriftspråksutveckling under högstadiet. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 16.) Göteborg: Inst. för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Ohlsson, Claes, 2007: Folkets fonder? En textvetenskaplig studie av det svenska pensionssparandets domesticering. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 9.) Göteborg: Inst. för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Olvegård, Lotta, 2011: Språkliga val i lärobokstexter i historia. I: Kritisk läsning av pedagogiska texter. Genus, etnicitet och andra kategoriseringar, red. av Marie Carlson, & Kerstin von Brömssen. Lund: Studentlitteratur. S. 281–307.
- Rehnberg, Hanna Sofia, 2011: Att skapa en förebild. Transittivitet, ergativitet och berättelsestruktur i två kommunala hjältesagor. I: Funktionell textanalys, red. av Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord. Stockholm: Norstedts Akademiska. S. 65–81.
- Sellgren, Mariana, 2011: Den dubbla uppgiften. Tvåspråkiga elever i skolans mellanår arbetar med förklarande genre i SO. (Licentiatuppsats i tvåspråkighetsforskning, 2011.) Stockholm: Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.

- Wells, Gordon, 1994: The complementary contributions of Halliday and Vygotsky to a "language-based theory of learning". I: *Linguistics and education* 6. S. 41–90.
- Wojahn, Daniel, 2011: Jag förklarar er nu för äkta makar. En jämförande analys av den borgerliga svenska vigseltexten och Svenska kyrkans vigseltext. I: *Funktionell textanalys*, red. av Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord. Stockholm: Norstedts Akademiska. S. 168–187.
- Yassin, Daroon, 2011: Elever i år 3 tycker till. Interpersonell grammatik för åsikter och råd i insändartexter. I: *Funktionell textanalys*, red. av Per Holmberg, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord. Stockholm: Norstedts Akademiska. S. 114–126.